

ňuje hovorová ruština, avšak, jak H. F. správně uvádí, vše závisí na idiolektu komunikačních partnerů, neboť pro polylog je právě charakteristická větší nejednotnost v užívání jazyka a přechod z jednoho typu projevu do druhého. Autorka se zabývá též typickými rysy hovorové ruštiny v jednotlivých jazykových rovinách, zdůrazňuje mj. tendenci k uvolnění gramatické výstavby ruských mluvených projevů, vysoký stupeň jejich expresivnosti a emocionality. Bylo snad vhodnější uvedeně rysy přímo dokládat na excerpovaném materiálu, tak, jako to H. F. čini v případě rozboru spontánních polylogů ze sféry běžného denního života. Pro použití kodifikované ruštiny jsou určující 3 podmínky: řízenost, oficiálnost, příp. veřejnost. V takovýchto projevech se setkáváme také s ustálenými obraty, vžitými klišé, stabilními neverbálními reakcemi (ke s. 128 - nejen v pedagogické komunikaci mluví určuje, kdo a o čem má hovořit, srov. soudní jednání, řízené besedy s odborníky aj.).

V závěrečné 7. kapitole (s. 129-141) autorka vyjmenovává charakteristické formální prostředky polylogu. Pod-

robněji však charakterizuje jen oslovení. Ostatní rysy - nesourodost v tykání, vykání, pojmenování osob, odstranění nejednoznačnosti osobního zájmena 2. osoby, inkluzivní slovesné tvary aj. by vyžadovaly podrobnější rozbor i více příkladů. Ovšem uvědomujeme si, že to vše není v rámci jedné práce možné.

Ze závěrů (s. 142-144) vyplývá opodstatněnost vyčlenění polylogu jako samostatného typu řečového projevu příznačného pro skupinovou komunikaci.

Celkově můžeme konstatovat, že recenzovaná monografie, věnovaná dialogu a polylogu v ruštině, přináší komplexní pohled na danou problematiku. Její poznatky mají obecnělingvistickou platnost. Cenné je to, že H. F. v každé kapitole přístupnou formou shrnuje dosavadní poznatky k danému problému (takováto historie otázky je užitečná hlavně pro studenty). Pozitivní je i to, že práce nejen teoreticky shrnuje, hodnotí, modifikuje dosavadní a uvádí nové informace, ale že to vše je podloženo příklady ze současné ruštiny, takže studie má i značný praktický význam.

J. Kozilková

Пассов, Е. И.: Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. "Русский язык", Москва 1989, 277 стр.

Publikace Jefima Izraileviče Passova je určena učitelům i studentům filologie, zvláště pak rusistům, kteří ruštinu učí jako cizí jazyk.

Práce je rozdělena do tří částí, z nichž první je věnována obecným otázkám komunikativního přístupu ve výuce cizím jazykům. Autor vychází

z Lernerovy formulace učení jako způsobu předávání kultury mladému pokolení a sám stanovuje vedoucí cíl jako proces ovládnání cizojazyčné kultury za účelem formování určitého typu osobnosti, který společnost potřebuje. Zamýšlí se nad pojmem komunikativní kompetence na základě citací dalších autorů (Sauvignona, N. M. Vjatutněva) a ve srovnání s behavioristickým pojetím stavi proti němu činnostní psychologickou koncepci Vygotského. Na tom, kterou koncepci učitel zastává, plně závisí metodika výuky cizím jazykům, tvrdí Passov.

Uvažuje nad způsobem navazování kontaktů mezi lidmi, nad adekvátností rozhovorů v běžném životě a učebnicových modelů, nad nejčastějšími komunikativními okruhy. Dochází k názoru, že v podstatě existuje 10 oblastí lidských zájmů: hodnocení události, hodnocení masových projevů, sporná subjektivní tvrzení, různé vykládané pojmy, objektivní sentence, obecná fakta, fakta o něčí činnosti, která nemá vliv na další účastníky komunikačního aktu, chování mimo normu a nenormální stav. Zde Passov cituje I. J. Zimnjuju, s níž souhlasí v tom, že je třeba vždy zařazovat takové konverzační okruhy, které skutečně odrážejí reálné potřeby komunikantů (jako protiklad uvádí např. konverzační téma Popis naší třídy). Prezentuje úvahy o vztahu vnitřní a vnější řeči, srovnává závěry B. V. Beljajeva a V. A. Artomova o vztahu řeči a myšlení. Dále uvádí možnou organizaci rozhovorů, prostředky jazykové činnosti, její formy a obec-

nou charakteristiku, jako je např. motivace komunikativních cvičení, aktivita, zaměření, spojení s dalšími činnostmi, výběrovost, jednotu vědomí a podvědomí při cizojazyčné aktivitě, hierarchii činnosti.

Passov hodnotí řečovou činnost jako dovednost integrovanou, potřebnou pro kvalitní kontakt v cizojazyčném prostředí, přičemž do popředí staví dovednost vmsit se do hovoru, udržovat jej všemi komponentami (replikami, citoslovci a příslovci, nonverbálními prvky), umění zakončit hovor a udržovat ho ve vlastní strategické linii, dovednost vzít iniciativu v hovor do vlastních rukou; hovořit výrazně a vyjadřovat se expromptně znamená dokonale zvládnout intonaci daného jazyka, syntagmatické členění, konverzační obraty a nonverbální prvky.

Ve vyučování i samostatném učení se cizím jazykům považuje autor za základ dynamický stereotyp, a proto 60 stran publikace věnuje problematice cvičení. Uvádí požadavky na konstantní a variabilní cvičení, charakteristiku cvičení jazykových, překladových, transformačních a přípravných, zabývá se tvorbou systému jazykových cvičení. Krátce zahrnuje i rozbor pojmů princip, systém, přístup, metoda.

Druhá část publikace je věnována jednotlivým jazykovým dovednostem.

Autor analyzuje obecné otázky mluvení, jeho psychofyziologické mechanismy, jednotlivé etapy přípravy mluveného projevu a momenty nepřipraveného projevu. Komentuje Gurvičovy a Obnosovovy požá-

davky na nepřipravený projev, jako např. charakter a kvalita iniciativního, spontánního, expromptního, jazykové bezchybného projevu.

V oblasti psychofyziologické vychází Passov z A. A. Leontěva, v oblasti volby slovních obrátů souhlasí s E. P. Šubinem. Na ukázkou uvádí autor významové funkční tabulky, které ve dvou fázích mají připravit žáka ke správnému užívání lexika. Důležitost mluvení jako nejčastější formy kontaktu dokládají kapitoly o formování gramatických a výslovnostních návyků, jejich zdokonalování a metodice učení monologickému projevu.

Polněkud kratší, ale neměně významné jsou kapitoly o poslechu s porozuměním, čtení a jeho typech a úkolech výuky psanému projevu.

Třetí část publikace pod názvem Technologie komunikativního způsobu výuky je zaměřena na charakteristiku hodin výuky cizím jazykům, jejich výchovný a zejména rozvíjející a poznávací potenciál, na komplexnost působení na žáka a její cíle. Do popředí klade autor důležitost aktivity žáka a jeho motivace při studiu jazyka. Zdůrazňuje, že žák musí pochopit, že řečové činnosti jej nemůže učitel naučit, že mu může pouze pomoci při hledání optimálního postupu, avšak naučit se - to musí žák sám. Navrhuje, aby v každé třídě vi-

selo takové heslo na čelném místě a tak připomínalo studentům, že úspěch v učení mají ve vlastních rukou (s. 225).

Své místo v publikaci nachází i popis logické stavby vyučovací jednotky, problematika souvztažnosti všech jejích částí, její celistvost, dynamika a posloupnost výkladu látky. K praktickému posouzení právě z těchto hledisek předkládá čtenáři několik příprav na vyučovací hodinu cizího jazyka.

V kapitole má své místo i otázka výuky dialogu na základě komunikativního principu, dále autor hodnotí různé přístupy k tomuto způsobu výuky a k problematice učitele a žáka jako partnerů v dialogu navrhuje schematické a ilustrační pomůcky, doporučuje formy prověřování znalostí v průběhu hodiny jako dílčí, nikoli samostatnou a tudíž traumatizující činnost, uvádí příklady vhodného způsobu ústního opravování chybných výroků a zejména - radi, kde na to vše vzít čas.

V závěru své nejnovější práce vyzývá J. I. Passov učitele k tvůrčím přístupům ve výuce, k užívání správné taktiky a strategie a k systematickému pěstování a využívání své intuice a jazykového citu.

Práci recenzoval A. A. Leontěv a N. A. Mets.

Miroslava Pospíšilová